

REDAKCJA EWANGELII MATEUSZA I ŁUKASZA

Redakcja Mateuszowa

Wśród ewangelistów szczególną troskę o systematyczną prezentację nauczania Jezusa ujętego w mowy przejawia Mateusz. Ewangelista adresował swe dzieło do chrześcijan pochodzenia żydowskiego. Zdając sobie sprawę ze znaczenia Pięcioksięgu dla religii judaistycznej, tak skonstruował swoją Ewangelię, że zamieścił w niej pięć wielkich mów Jezusa. Sama idea pięciu mów niesie już ze sobą przesłanie: dobra nowina o zbawieniu staje się nową Torą (Pięcioksięgiem), natomiast Jezus staje się nowym Mojżeszem - Prawodawcą. O ile bowiem pierwsze Prawo przyniesione zostało przez Mojżesza, który otrzymał je od Jahwe w teofanii synajskiej, o tyle nowe prawo zostaje objawione przez Jezusa.

• Mt 5,1— 7,29
Mt 8-9	I mowa na Górze
Opowiadania
• Mt 10,1(5) — 42
Mt 11-12	II mowa misyjna
Opowiadania
• Mt 13,1-53

Mt 13,54 — 17,27 | III mowa o Królestwie
(przypowieści)
Opowiadania |
| • Mt 18,1 — 19,2

Mt 19,3 — 22,46 | IV mowa o królestwie
niebieskim
Opowiadania |
| • Mt 23. 24 — 26,1 | V mowa przeciw faryzeuszom
i o życiu przyszłym |

Do mów Jezusa prezentowanych w dziele Mateusza zalicza się kolejno: Kazanie na Górze (Mt 5-7), Mowa Misyjna (Mt 10), Mowa w Przypowieściach (Mt 13), Mowa o Kościele (Mt 18) i Mowa Apokaliptyczna (Mt 23-25). O tym, że taka konstrukcja Ewangelii była świadomie zamierzona przez jej autora świadczy stale powtarzająca się formuła strukturotwórcza „gdy Jezus dokończył tych mów” (por. Mt 7,28; 11,1; 13,53; 19,1; 26,1). Wydaje się, że cel ewangelisty w misternie budowanym stelażu Ewangelii kryje się również w dążeniu ukazania historii Jezusa jako historii Izraela. Pięć kolejnych mów Jezusa odpowiada bowiem pięciu etapom lub przełomowym momentom historii narodu wybranego. Jezus wstępujący na górę (Mt 5,1) i deklamujący przykazanie miłości Boga i bliźniego, posuniętej do miłości nieprzyjaciół (Mt 5,43-45), przypomina Mojżesza na górze Synaj, który przynosi oczekującemu ludowi Izraelitów Dekalog. Wybór i wysłanie Dwunastu na misje do Galilei (Mt 10,1-10), z jasnym wskazaniem, by pomijać pogan (Mt

10,5), nawiązuje do zdobywania Kanaanu, właśnie od strony Galilei, przez Jozuego. Liczba apostołów bez wątpienia odnosi się w tym wypadku do dwunastu pokoleń zasiedlających Ziemię Obiecaną. Centralnie położona Mowa w Przypowieściach (Mt 13), której zasadniczym tematem jest królestwo Boże, natychmiast kojarzy się słuchaczom (i czytelnikom dzieła Mateuszowego) ze złotym wiekiem królestwa izraelskiego, czyli z panowaniem Dawida i Salomona. Niewielka liczba wygnańców, którzy powrócili do Jerozolimy po edykcji Cyrusa (539 przed Chr.) tworząc nową

wspólnotę zgromadzoną wokół wspólnego dzieła odbudowy świątyni, może być sytuacją pokrewną do tworzenia się wspólnoty Kościoła, w której życie regulowane jest przez zasady ukazane w Mowie Eklezjologicznej (Mt 18). Ostatnie dwa wieki przed przyjściem Chrystusa nacechowane były w kulturze Izraela pojawianiem się literatury apokaliptycznej.

Historia Izraela	Mowy Jezusa
Mojżesz na Synaju	Kazanie na Górze (Mt 5-7)
Zdobycie Kanaanu	Mowa Misyjna (Mt 10)
Królestwo Dawida i Salomona	Przypowieści o królestwie Bożym (Mt 13)
Odbudowa świątyni	Mowa o Kościele (Mt 18)
Literatura apokaliptyczna	Mowa Apokaliptyczna (Mt 23-25)

FORMUŁY ROZPOCZYNAJĄCE MOWY JEZUSA	FORMUŁY KOŃCZĄCE MOWY JEZUSA
Mt 5,1 Jezus, widząc tłumy, wyszedł na górę. A gdy usiadł, przystąpili do Niego Jego uczniowie.	Mt 7,28 — 8,1 Jezus dokończył tych mów, tłumy zdumiewały się Jego nauką. Gdy zszedł zaś z góry, postępowały za Nim wielkie tłumy.
Mt 10,1 Wtedy przywołał do siebie dwunastu swoich uczniów i udzielił im władzy nad duchami nieczystymi, aby je wypędzali i leczyli wszystkie choroby i wszelkie słabości.	Mt 11,1 Gdy Jezus skończył dawać te wskazania, dwunastu swoim uczniom, odszedł stamtąd, aby nauczać i głosić Ewangelię w ich miastach.
Mt 13,2 Wnet zebrały się koło Niego tłumy tak wielkie, że wszedł do łodzi i usiadł, a cały lud stał na brzegu.	Mt 13,53 Gdy Jezus dokończył tych przypowieści, oddalił się stamtąd.
Mt 18,1 W tym czasie uczniowie przystąpili do Jezusa zapytaniem: «Kto właściwie jest największy w królestwie niebieskim?»	Mt 19,1 Gdy Jezus dokończył tych mów, opuścił Galileę i przeniósł się w granice Judei za Jordan.
Mt 24,1 Gdy Jezus szedł po wyjściu ze świątyni, podeszli do Niego uczniowie, aby Mu pokazać budowlę świątyni.	Mt 26,1 Gdy Jezus dokończył wszystkich tych mów, rzekł do swoich uczniów... (jedynie w tym przypadku w formule końcowej nie pojawia się czasownik ruchu, ale z kontekstu wynika zmiana miejsca).

Kazanie na Górze (5-7) | Autorytet Mesjasza (8-9) | Q msiży (10) | Jezus odrzucony (11-12) | Przepowiednia (13) | Jezus przyjęty (14-17) | D Królestwie Niebieskim (18) | Autorytet Syna Człowieczego (19-22) | Mowa eschatologiczna (23-25)

PROLOG	A) I MOWA	B) II MOWA	C) III MOWA	B) IV MOWA	A') V MOWA	EPILOG
narracja	narracja	narracja	narracja	narracja	narracja	
2:1-23 A' Konflikt: świat obecny i Królestwo Boże	3:1-4:17 C Jezus i Jan Chrzciel	4:18-22 D Powołanie uczniów	4:23-9:35 E Władza Mesjasza: życie i śmierć	9:36-11:1 D' Powołanie i rozesłanie apostołów	11:2-19 C' Jezus i Jan Chrzciel	11:20-12:14 B' Konflikt: świat obecny i Królestwo Boże
1:12-25 A Mesjasz: Syn Dawida, Bóg Syn	12:15-21 A' Mesjasz: Syna Jahwe	14:1-12	14:13	14:22-33	14:22-33	14,13
		16,1-4	15,12-20	15,21	16,1-4	16,4
		16,5-12	14,22-33	16,1-4	16,5-12	16,5-12
		16,13-28	14,22-33	16,1-4	16,13-28	16,13-28
		16,16-19	14,22-33	16,1-4	16,16-19	16,16-19
		17,1-13	14,22-33	16,1-4	17,1-13	17,1-13
		17,18-20	14,22-33	16,1-4	17,18-20	17,18-20
		17,22-27	14,22-33	16,1-4	17,22-27	17,22-27
		17,24-27	14,22-33	16,1-4	17,24-27	17,24-27

- Trzy polemiki
- Separacja Jezusa (gr. anachoreto)
- Wyraźta liczba uczniów
- Rola Piotra

Mt 5:1 Jezus, wznosząc się na górę, zaczął nauczać, przyszedłszy do Niego Jego uczniowie.
 Mt 10:1 Wtedy przywołał do siebie dwanaście swoich uczniów i ustanowił ich imionami nad światami nieczystymi, aby je wędrowali i leczili wszędzie, chodząc i wzywając diabły.
 Mt 13:2 Wtedy zebrał się około Niego tłumy tak wielkie, że zaczął do ludzi ustąpić, a oni lud nad nim łazili.
 Mt 18:1 W tym czasie uczniowie przysiedli do Jezusa z zaproszeniem: «Kto naszdawie jest większym w królestwie niebieskim?»
 Mt 2:61 Bóg Jezus dokładał tych mów, powiódł Oni i przysiadł się w garniech, jak i z ludźmi.
 Mt 26:1 Bóg Jezus dokładał tych mów, zaczął do swoich uczniów, iedone w tym przypadku formuła i, mówiąc, nie uspołowa ciawarbia iść, ale z kontrolem wyłwa im, a nie mój so).

Mt 1,23 Oto Dziewica pocznie i porodzi Syna, któremu nadadzą imię Emmanuel, to znaczy: "Bóg z nami" (gr. me-th'herman ho theos).

BLOGOSŁAWIENSTWA (5,3-10)

Mt 28,20 Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazalem. A oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata

BIADA (23,13-36)

Redakcja Łukaszowa

Pochodzący z Antiochii ewangelista był z wykształcenia lekarzem (Kol 4,14). Świadczy o tym przede wszystkim wykorzystywana terminologia medyczna: „puchlina wodna” (Łk 14,2), „być zdrowym” (Łk 5,31, podczas gdy Marek i Mateusz mają: „być silnym”: Mk 2,17; Mt 9,12), „terapia” (Łk 9,11). Łukasz postanowił oprzeć strukturę swego dzieła o koncepcję podróży Jezusa do Jerozolimy, którą ukazuje jako miasto o dużym ładunku teologicznym – miasto zbawienia. Posłużył się przy tym specyficznym „tworzywem”, które stanowią zdwojenia słów, fraz, zdań czy większych partii materiału.

Łukasz posłużył się w swym dziele licznymi zdwojeniami, które zanotowane na płaszczyźnie literackiej, zawierają także duży ładunek teologiczny. Są to zdwojenia na poziomie pojedynczych słów (imion własnych: 6,46; 13,34; 10,41), przeciwstawnych fraz (niebo i ziemia, u Boga i u ludzi: 2,14; 2,52; 18,27), całych zdań (1,80 i 2,40; 2,19 i 2,51) oraz ciągu perykop (blok tematyczny dotyczący Jana zawiera zwiastowanie, narodzenie i scenę w świątyni: 1,5-25; podobnie skonstruowany jest blok tematyczny dotyczący Jezusa: 1,26-38). Ostatecznie Łukasz jest autorem także dwóch ksiąg historycznych Nowego Testamentu; w jednej opisuje dzieje Jezusa, drugą poświęca dziejom rodzącego się Kościoła.

Uzasadnieniem owych zdwojeń jest przekonanie antycznego świata semickiego, że świadectwo o jakimś wydarzeniu wówczas jest autentyczne, gdy potwierdzone jest przynajmniej przez dwie osoby. Z tego też powodu u Łukasza w opisie odnalezienia pustego grobu Jezusa pojawia się dwóch aniołów (u Mateusza i Marka występuje tylko jedna postać): świadectwo dwóch świadków o zmartwychwstaniu jest wiarygodne. Łukasz pisząc swe dzieło pragnie przekazać wiarygodne świadectwo o życiu, działalności, śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa. Pragnie również, aby to świadectwo było przekazywane dalej. Potwierdza to w ostatnich zdaniach swej Ewangelii: „Wy jesteście świadkami tego” (Łk 24,48). Podobnym echem zabrzmia pierwsze zdania Dziejów Apostolskich: „Gdy Duch Święty zstąpi na was, będziecie moimi świadkami” (Dz 1,8). Łukasz więc rozpoczyna swoje drugie dzieło od zasadniczego motywu, którym kończy pierwsze. W ten sposób ukazuje, że relacja Dziejów Apostolskich jest kontynuacją wydarzeń opisanych w Ewangelii.

Jaka jest zasadnicza struktura dzieła trzeciego ewangelisty? Zasadza się ona na motywie wędrówki cyklicznej. Motyw wędrówki cyklicznej pojawia się nie tylko w dziełach greckich, ale jest jednym z często wykorzystywanych motywów w literaturze w ogóle. Polega on zasadniczo na takiej topograficznej (lub geograficznej) kompozycji dzieła bądź utworu, że jego akcja kończy się w miejscu, w którym się rozpoczynała, jednak bohaterowie posiadają w zakończeniu odmienną świadomość niż początkowa. Owa zmiana świadomości następuje zazwyczaj poza miejscem rozpoczęcia i zakończenia fabuły. Motyw taki zarysowuje się u Łukasza już w samej strukturze dzieła. Poza tym pojawia się on w kilku perykopach, których schemat geograficzny jest być może wzorowany na narracjach greckich o wędrówce cyklicznej. Ewangelia Łukaszowa rozpoczyna się od opisu sceny rozgrywającej się w świątyni jerozolimskiej: Zachariasz otrzymuje objawienie o narodzinach Jana Chrzciciela. Ewangelie kończy również scena rozgrywająca się w świątyni: uczniowie trwają na modlitwie. Pomędzy tą klamrą spinającą całe dzieło, Łukasz zawarł najistotniejsze wydarzenia z życia Jezusa, ujmując je w schemat wędrówki. Zasadnicza więc oś geograficzna trzeciej Ewangelii to: Jerozolima – Galilea – Jerozolima. Miasto to nabiera dla autora i czytelników znaczenia

Ukazana w „Odysei” przez Homera wędrówka Odyseusza przedstawiona została według schematu: Itaka – Troja – Itaka. Bohater wyrusza z rodzinnej Itaki na wojnę trojańską, by po wielu przygodach powrócić do punktu wyjścia jako człowiek ubogacony doświadczeniami drogi. Właśnie doświadczenia drogi stanowią o zmianie świadomości bohatera. Podczas dziesięcioletniej wędrówki powrotnej narażony jest na liczne niebezpieczeństwa: doświadcza napadów, unika śmierci z rąk ludożercy, zмага się z przeciwnymi wiatrami. W przebraniu powraca do domu, gdzie zostaje rozpoznany dzięki bliźnie, która pozostała po dawnej ranie i dzięki wspomnieniu dawnych wydarzeń, w których tylko on i jego najbliżsi uczestniczyli.

teologicznego. W Jerozolimie Jezus po raz pierwszy pokonuje szatana w scenie kuszenia (inni ewangelści umieszczają ją na pustyni, Łukasz wyprowadza Jezusa na narożnik świątyni; Łk 4), w Jerozolimie również dokonuje się ostateczne zwycięstwo Jezusa nad mocami ciemności – na krzyżu i poprzez zmartwychwstanie. Pokonanie szatana podczas kuszenia jest zapowiedzią ostatecznego zwycięstwa Jezusa nad władcą ciemności.

Bardzo wyraziście koncepcja drogi zarysowuje się od dziewiątego rozdziału: „Gdy dopełnił się czas Jego wzięcia z tego świata, postanowił udać się do Jerozolimy” (9,51). Postanowienie to Jezus potwierdza już podczas wędrówki: „Jednak dziś, jutro i pojutrze muszę być w drodze, bo rzecz niemożliwa, żeby prorok zginął poza Jerozolimą” (13,33). Egzegeci sądzą, że owo „dziś”, „jutro” i „pojutrze” jest nawiązaniem

do trzech wzmianek o świadomym kroczeniu Jezusa do Świętego Miasta (13,22; 17,11; 19,28).

Wiadomo, że autor trzeciej Ewangelii towarzyszył przez pewien czas Pawłowi w jego podróżach misyjnych. Być może właśnie od niego przejął i rozwinął koncepcję Jerozolimy jako miasta – symbolu, miasta objawienia i zbawienia. Paweł przecież tłumaczył Galatom: „Natomiast górne Jeruzalem cieszy się wolnością i ono jest naszą matką” (Ga 4,26). Innymi słowy: jak Jezus zmierzał do ziemskiej Jerozolimy, by tam dokonać zbawienia, tak chrześcijanie zmierzają do niebiańskiej Jerozolimy, by tam w pełni zbawienia doświadczyć. Oś geograficzna trzeciej Ewangelii zasadza się, jak wspomniano, na schemacie: Jerozolima – Galilea – Jerozolima:

Wydarzenia w Jerozolimie (Łk 1,5-2,53)

Działalność Jezusa w Galilei (Łk 3,1-9,50)

Postanowienie o wędrówce z Galilei do Jerozolimy (Łk 9,51)

Działalność Jezusa w drodze do Jerozolimy (Łk 9,52-19,27)

Wydarzenia w Jerozolimie (Łk 19,28-24,53)

TYLKO DLA ZAINTERESOWANYCH

Tradycja chrześcijańska przypisała czterem ewangelistom symboliczne postacie. Mateusz oznaczany jest ludzką twarzą, Marek – postacią lwa, Łukasz – wołu, Jana natomiast symbolizuje orzeł. Symbole zaczerpnięte zostały z Apokalipsy, w której Jan opisuje wizję czterech istot stojących przed tronem Boga: „Zwierzę pierwsze podobne do lwa. Zwierzę drugie podobne do wołu. Zwierzę trzecie mające jakby twarz ludzką i Zwierzę czwarte podobne do orła w locie” (Ap 4,7). Mateuszowi przypisano twarz ludzką, gdyż rozpoczynając swą Ewangelię od rodowodu Jezusa, podkreśla Jego człowieczeństwo. Ewangelia Łukasza rozpoczyna się sceną w świątyni jerozolimskiej, gdzie składano ofiary. Dwa rogi wołu zabijanego w ofierze symbolizują Stary i Nowy Testament. Mateusz w pierwszych wersach swego dzieła ukazuje Jana Czciela na pustyni, na której występują lwy. Jan wreszcie swym Prologiem („Na początku było słowo, a Słowo było u Boga i Bogiem było Słowo”; J 1,1) wznosi myśl czytelnika ku niebu niczym orzeł wzbijający się w niebiosy. Według innej tradycji poszczególne symbole wskazują na Jezusa. Ludzka twarz u Mateusza wskazuje na człowieczeństwo Syna Bożego. Został On zabity jak wół i złożony w ofierze. Powstał z martwych niczym lew powstający do walki i wzniósł się do nieba jak orzeł.

Geneza czterech Ewangelii

